

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Маланюк І.Р., здоб. вищ. осв.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доц. **Т.Я. Андрейків**

Львівський торговельно-економічний університет

Побудова ефективної системи оподаткування є однією з головних умов ефективного функціонування економіки і фінансів країни, оскільки через податки держава здійснює перерозподіл валового внутрішнього продукту і формує централізовані та децентралізовані фонди, що впливає не тільки на можливості держави виконувати свої функції, але й на економічний стан економічних агентів. Створення ефективного конкурентного середовища полягає у стимулюванні підприємництва шляхом застосування ефективних податкових інструментів.

Податкові інструменти є основними в процесі забезпечення держави необхідними фінансовими ресурсами для виконання останньою покладених на неї функцій. За допомогою інструментів оподаткування реалізується функція регулювання оподаткування, під якою відбуваються заходи непрямого впливу на економічні й соціальні процеси.

Одним з головних досягнень у систематизації інструментів податкового регулювання економіки стало прийняття Податкового кодексу України, в якому згруповані всі податкові норми і порядки нарахування і сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Також податкове регулювання економіки функціонує з урахуванням певних принципів, які поділяють на дві групи: специфічні – забезпечують цілей та завдань податкової політики держави; загальні – забезпечують високу ефективність управлінської діяльності [1, с. 211].

У Податковому кодексі України викладені методи та інструменти, що відносяться до специфічних принципів: загальність оподаткування; рівність усіх платників податків перед законом; невідворотність настання визначеної законодавством відповідальності за порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норми законів або інших нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів.

За характером дії податкові інструменти поділяють на три групи:

1. Системні – засоби податкового регулювання, які відносяться до системи оподаткування (загальний рівень оподаткування, структура

діючої в країні системи оподаткування, застосування альтернативних систем оподаткування).

2. Комплексні – інструменти податкового регулювання, які одночасно стосуються декількох основних податків і зборів, що створює спеціальний режим оподаткування для певних груп платників (спеціальні податкові режими, що вводяться за територіальною ознакою та за галузевою ознакою).

3. Локальні – пов'язані з реалізацією регуляторного потенціалу кожного окремого податку або збору, що визначається вибором поєднання елементів податку й відповідним порядком обчислення податкових зобов'язань (інструменти, пов'язані з об'єктом оподаткування, визначення складу платників податків, принципи встановлення і розмір ставки податку, податкові пільги).

За впливом на соціально-економічні процеси держави податкові інструменти поділяють на:

- загальні – передбачають зміни у визначенні бази, ставок оподаткування, порядку перерахування та термінів сплати податків до бюджету тощо стосовно усіх платників податків та створюють необхідні умови для ведення господарської діяльності в країні;

- індивідуальні – застосовуються до окремих груп платників податків як приховані державні субсидії на розвиток господарської діяльності (податкові пільги, звільнення від оподаткування, списання чи реструктуризація податкової заборгованості тощо), що у підсумку позитивно впливає на розвиток економіки країни в цілому [5].

Загальні більш орієнтовані на зменшення рівня оподаткування в країні, а індивідуальні інструменти орієнтовані на надання прихованої допомоги платникам податків.

Важливим та ефективним інструментом стабілізації національної економіки у періоди рецесії чи стагнації є податкові ставки. Цей податковий інструмент стабілізації економічних процесів в межах країни може реалізовуватися у двох формах впливу, зокрема: зниження загального рівня податкового навантаження, що сприяє поживленню всіх економічних процесів і зменшення частки тіньової економіки, однак супроводжується тимчасовим скороченням доходної частини бюджету на період до відповідного збільшення податкової бази; збільшення податкового навантаження, що у свою чергу супроводжується скороченням обсягу вивільнених коштів, які суб'єкти господарювання не можуть пустити в обіг для примноження доходів і, відповідно, виникненню необхідності сплати додаткових сум податків[2].

Крім того, одним з найбільш ефективних важелів стимулювання економічного розвитку є податки та оподаткування. Податки регулюють

основні макроекономічні процеси, завдяки чому проводиться розподіл та перерозподіл у просторі та часі значної частини виробленої вартості. Вони безумовно мають прямий вплив на економічні показники платників, тому податкова політика може спонукати платників працювати в певних галузях і на певних територіях [4]. Податки повинні використовуватися не тільки як джерело одержання доходів бюджету, а й як важливий інструмент фінансового регулювання економіки. За таких умов збільшуватиметься значення ефективних управлінських рішень у сфері оподаткування, поступово зростатиме відповідальність за їх соціально-економічні наслідки [3].

Світова практика реалізації податкової політики свідчить про результативність застосування податкових інструментів для стимулювання підприємницької діяльності суб'єктів господарювання [5].

Застосування діючої практики оподаткування суб'єктів господарювання з конкретизацією вимог щодо вдосконалення податкового законодавства набуває особливої значущості на сучасному етапі виходу вітчизняної економіки з кризи.

Отже, можемо зробити висновок, що в сучасний час в Україні недосить ефективно використовуються податкові інструменти, наслідком чого є недоліки та суперечності в формуванні податкової системи, нерівномірне податкове навантаження на платників податків, велика кількість нормативних документів. Держава зацікавлена в свою чергу у формуванні бюджету з метою максимально ефективного виконання державних функцій та завдань (тобто централізованого фонду фінансових ресурсів). Платники ж податків (фізичні та юридичні особи, резиденти та нерезиденти), з одного боку, зацікавлені у формуванні достатнього обсягу ресурсів, що необхідні для фінансування поточного функціонування та забезпечення наступного розвитку, а з іншого, – у перерахуванні державі адекватної плати за загальносуспільні послуги, які нею надаються. Щодо структури системи оподаткування, то це системний інструмент податкового регулювання, що передбачає розробку та введення нових видів податків та обов'язкове виключення із системи оподаткування тих податків, фіскальний потенціал яких вичерпаний або неефективний при реалізації, а також зміну розмірів податкових ставок за різними видами податків. Податки безпосередньо впливають на рівень і структуру сукупного споживчого попиту. Вони можуть сприяти розширенню масштабів виробництва в окремих галузях економіки чи гальмувати його. Через податкові інструменти держава регулює фінансово-господарську діяльність підприємств і населення. Завдяки грошовій оцінці сум податків можливо кількісне зіставлення показників доходів з потребами держави у фінансових ресурсах.

Інформаційні джерела:

1. Рудь М.М. Податкові інструменти в регулюванні розвитку економіки. Науковий вісник УжНУ. 2017. №14. С. 210-212.
2. Коляда Т.А., Ковалюк А.В. Сутність та забезпечення податкових інструментів у забезпеченні стабілізації національної економіки. Зб. наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2018 №2. С.135-153.
3. Бабін І.І., Дьомін О.В. Принципи податкового права в умовах кодифікації: від декларування до практичного використання. Науковий вісник Чернігівського університету. 2018. № 604. С. 74–80.
4. Борейко В.І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку: теорія, методологія, проблеми: монографія. – Рівне: НУВГП, 2017. 379 с.
5. Tomashuk I.V. (2017) Problems and prospects of management development of rural territories. Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 3 (2017), No. 5 December, pp. 214-220

ФІСКАЛЬНА СВОБОДА ЯК ІНДИКАТОР ВИЗНАЧЕННЯ ІНДЕКСУ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ

Мединська Т. В., канд. екон. наук, доц.

Оберван Т. Р., здоб. вищ. осв.,

Львівський торговельно-економічний університет

В наш час, розвиток податкових систем країн – податкових конкурентів відбувається у напрямку їх зближення, у цьому аспекті важливим є аналіз сучасних тенденцій функціонування та результатів реформування податкових систем з метою ідентифікації спільних рис та специфічних відмінностей, врахування яких є необхідним при здійсненні реформ вітчизняної податкової системи у напрямку підвищення її податкової конкурентоспроможності.

Україна була і залишається країною з «невільною економікою» – згідно Індексу економічної свободи Україна відноситься до категорії «країни із в основному невільною економікою», займаючи останні місця у цих та інших рейтингах економічної свободи. Основна причина – завеликий обсяг і різноманітність форм державного втручання у всі сфери життя (зокрема і у фіскальну сферу). Фіскальна (податкова) свобода є одним із індикаторів у визначенні Індексу економічної свободи країни.

Індекс економічної свободи – показник, котрий щорічно розраховується Wall Street Journal [1] і Heritage Foundation [2] для більшості країн світу починаючи з 1995 року. Wall Street Journal і